

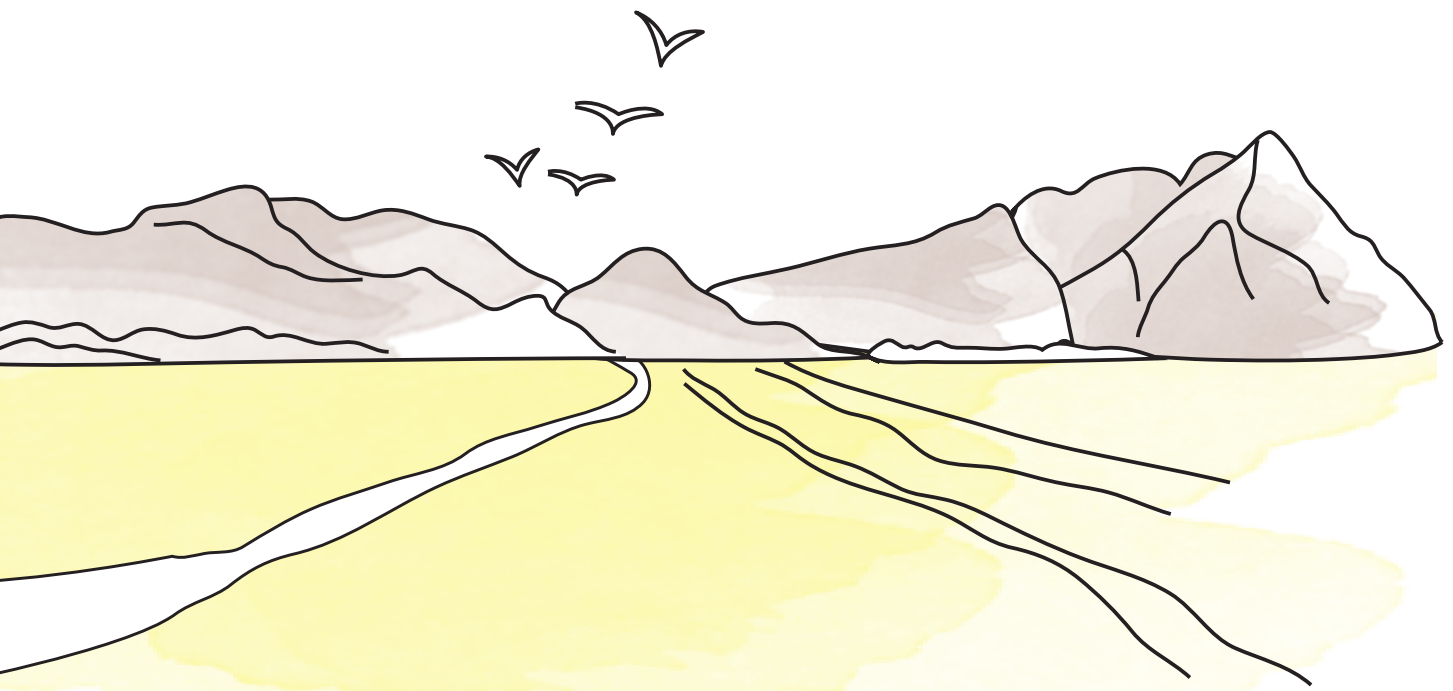
אֶעוּפָה אֶשְׁכֶּנָה

מילים: רבי יצחק אבוחצירא
לחן: מסורת יהודי מרוקו

שירה

פלייבק

אֶעוּפָה אֶשְׁכֶּנָה. וְאַרְחִיקָה נְדָד. בְּמִדְבַּר אֶלִינָה. וְאוּלַי אֶמְצֵא דוֹד:
נִשְׁק אֶהֱבֶתוּ. בְּלִבִּי בּוֹעֵרָה. מִיּוֹם פִּרְדָּתוֹ. נִפְשִׁי עָלַי מָרָה:
יָדִיד מִנִּי בָרַח. הֶלֶךְ עֲזָבֵנִי. אֵיזוֹ דֶּרֶךְ אָרַח. וְאַלְכָה גַם אָנִי:
יִצְאֵתִי לְבִקְשׁ. דוֹדֵי בֵּין חֵבְרִים. נִלְפַדְתִּי בְּמוֹקֵשׁ. הַכּוֹנֵי הַשׁוֹמְרִים:
צִפִּיתִי לְדוֹדֵי. מִתִּי יָבוֹא אֵלַי. יִלְבִּישֵׁנִי עֲדָיִי. וִירַחֵם עָלַי:
חֲשַׁף זְרוּעָךְ. לְקַבֵּץ פְּזוּרִים. גִּלְהָה קֶץ יִשְׁעָךְ. וְדַגְלָךְ הָרָם:
קוֹמִי יַחֲדָתִי. וְשׁוּבִי בְתִשׁוּבָה. אַחֲוֹתִי רַעֲיָתִי. הִנֵּה גּוֹאֲלֶךְ בָּא:
חֲמוּדָה יִקְרָה. רַבַּת הַמַּעֲלֹת. גַּם מִפֶּז נִבְחָרָה. צֵאִי נָא בְּמַחֲוֹלוֹת:
זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד. נְעוּרֶיךָ נְעוּרִים. הֵיכַלְךָ אֵיֶסֶד. בְּאַבְנֵי סְפִירִים:
קוֹל דוֹדֵי הִנֵּה בָּא מִדֹּלַג עַל הַהָרִים. קוֹמִי לָךְ אֶהוּבָה. כִּי בָּא קֶץ דְּרוּרִים:

אודות השיר

"אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים)

ביאורי מילים

אָרַח - הלך

מוֹקֵשׁ - מכשול מסוכן שמוטמן בקרקע.

עָדִי - תכשיט כמו שרשרת, צמיד, המשמש ליופי.

פָּז - זהב משובה, טהור ונקי. נאמר: "הנחמדים מזהב ומפז רב" (תהילים י"ט)

אִסַּד - מלשון יסוד. אניה יסודות שהם בסיס להקמת מבנה.

סְפִירִים - ספיר, כינוי לסוג אבנים מיוחדות ויקרות.

דְּרוֹרִים - נגזר מהמילה דרוו, מסמל חירות, חופש.

השיר הוא פיוט שכתב רבי יצחק אבוחצירא, בנו הרביעי והקטן של רבי יעקב אבוחצירא, המכונה 'אביר יעקב', סבו של ה'באבא סאלי'. רבי יצחק היה תלמיד חכם ומקובל אשר נהג להסתגר בעליית הבית ולשקוד יומם ולילה על לימוד התורה. הוא נודע בבקיאותו בכל התורה ובמשך חמש שנים למד בשעות הלילה יחד עם נכדו רבי ישראל, ה"בא סאלי". רבי יצחק אבוחצירא פעל בעיר תאפיללת במרוקו בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20.

זהו אחד הפיוטים המופיעים בקובץ השירים 'יגל יעקב', קובץ שירים מפרי עטם של הרבנים משושלת אבוחצירא. רבי יצחק התפרסם מאוד על שם הפיוט שחיבר. בפיוט מבטא המשורר את געגועיו ואת אהבתו הבערת לשכינה הקדושה, ואת האמונה המוחלטת בביאת גואל צדק. השיר כתוב בהשפעת הרעיון המובע בשיר השירים ובהשראתו. תבניתו של השיר ערוכה כדו-שיח בין דוברים, ומתואר בו החיפוש של הדוד את הרעיה, המסמלים את עם ישראל ואלוקיו.

לפיוט תבנית של דו-שיח בין שני הדוברים. תחילה שומעים את קולה של הרעיה המחפשת את הדוד, הקב"ה - שמא למדבר נעלם? או, חלילה, נבלע בין צרים? קצת אחרי מחציתו של השיר מופיע קולו של האהוב, הקב"ה, הנענה לקריאת הרעיה ומבטיח לה "זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ". בבית האחרון נשמע קולם של הדוד והרעיה גם יחד. הרעיה שומעת את קול דודה הבא ומדלג על ההרים והדוד משיב לה: קוּמִי לְךָ אַהוּבָה כִּי בָא קֶץ דְּרוֹרִים. שלא כמו שיר השירים, נחתם השיר בנימה אופטימית, של מכש ואיחוד בין שני האוהבים.

שיח רגשי

הצעות לעיבוד והפעלה

החוויה הרגשית הינה אישית. היא כוללת מחשבות, רגשות, עמדות, ותפיסות הייחודיות לפרט. חשוב לשמור שהתלמיד ידבר בלשון יחיד, לדוגמא: אני מרגיש... בשבילי... וכו'.

השיר מזמן שיח על שלושה נושאים עיקריים:

1. חיפוש דרך
2. נחמה בזמן קושי
3. מבט פנימה לתוך עצמי (zoom in)

הפעלות

הפעלה א' (לבוגרים) - "השבילים שלי"

הכינו מאגר תמונות של שבילים ובקשו מהתלמידים לבחור שביל מתוך המאגר. ציינו כי השביל צריך לייצג עבור כל אחד את 'הדרך שלו'.

שיחה בזוגות

« מה יש בשביל שלכם?

« מה חסר בו?

« אילו קשיים עלולים להתגלות בדרך?

« אילו הפתעות טובות אתם מקווים למצוא בה?

« מה או מי יכול לעזור לכם להתגבר על הקשיים?

במליאה

הזמינו את התלמידים לשתף בתובנות, בתחושות וברגשות שעלו בהם בעקבות השיחות. שאלו על השביל המשותף שלנו ככיתה, על המשימות המשותפות של כלל התלמידים, על הקשיים הצפויים ועל דרכי ההתמודדות שהתלמידים מציעים.

« מה המשותף למי שיכול לסייע לנו בהתמודדות עם קושי? מה מאפיין אותו? האם הוא קרוב אליכם ביומים?

הפעלה ב' (לצעירים) - נחמה בזמן קושי

הביאו לכיתה כמה תמונות המביעות קושי הדורש התמודדות (למורה: תמונה שבה ילד עומד מאחורי דלת הכניסה לביתו ואינו מוצא את מפתחות הכניסה, תמונה בנמל התעופה שבה בני המשפחה נפרדים מהורה שנוסע לחוץ לארץ וכיוצא בזה). שאלו:

« מה אתם מרגישים בזמן קושי?

« היכן בגופכם אתם חשים את הקושי?

« למה אתם זקוקים בעת קושי?

« למי אתם ניגשים בעת קושי?

« מה מנחם אתכם?

לסיכום, מתוך השיח והחוויות שעלו בכיתה:
« כיצד הניסיון האישי שלכם יכול לסייע לכם במצב קושי?
« מה קורה לרגשות עם הזמן?
« מה אתם למדים על עצמכם?

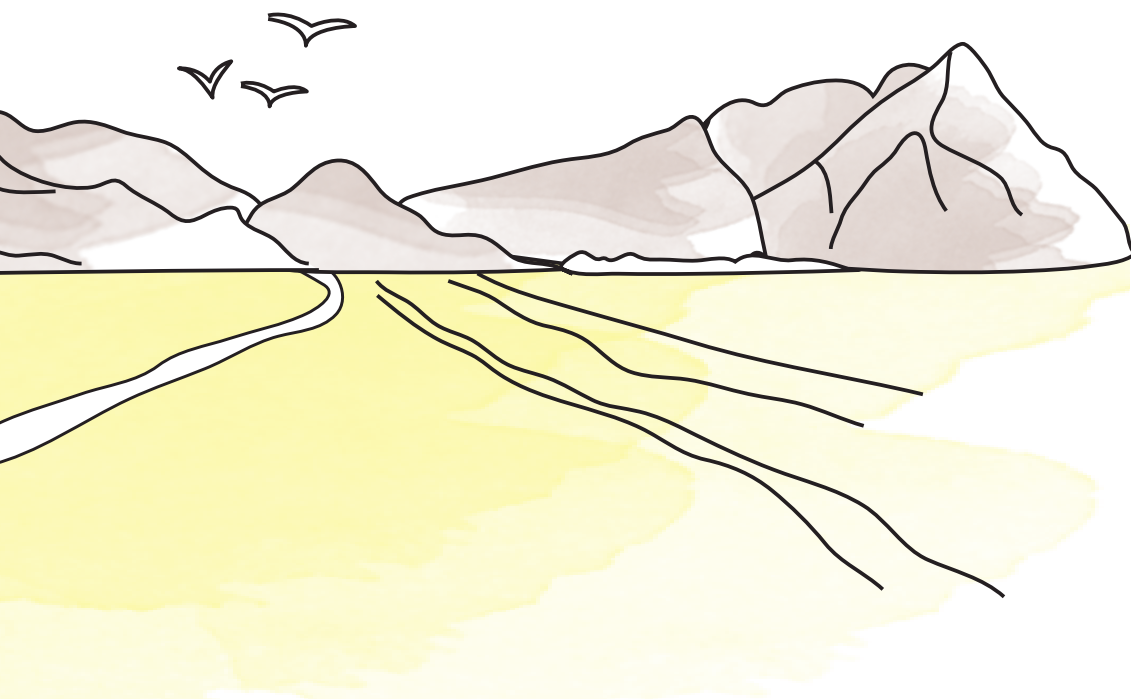
הפעלה ג' - ריאיון בזוגות

היזכרו בחוויה שחוויתם, שבה אדם כלשהו נחלץ לעזרתכם בעת שחשתם מצוקה. אדם שראה את המצוקה שלכם עוד לפני שיכולתם לבטא אותה או לפני שהרגשתם נוח לשתף בה את האחר.

« מה הפך עבורכם את החוויה לחוויה משמעותית?
« מה היה באדם עצמו שאיפשר לו להירתם לעזרתכם?
« מה היה בסביבה או בארגון שאיפשרו לו להירתם לעזרתכם?
« מה היה בכם שאיפשר להירתם לעזרתכם?
« היזכרו ברגשות שהתלוו למצב הזה. מה הרגש החזק שהרגשתם?

לסיכום

« לו הייתם חווים שוב אותה חוויה, האם הייתם מתנהלים בצורה דומה או בצורה אחרת? מדוע?

העשרה והרחבה

הפיוט מזמן שיח על אודות הקשיים של היהודי במהלך הגלות הארוכה, על הריחוק מהקב"ה ועל הכאב הנוקב, ובמקביל הכמיהה העזה, הגעגועים והציפייה ליום שבו יזכו וישוב ה' את שביתנו במהרה. בפיוט מבטא המשורר את צערו, את געגועיו, את אהבתו הבערת לשכינה הקדושה שרחוקה ממנו בגלות ואת האמונה המוחלטת בביאת גואל צדק.

לדין ולשיח במליאה

קול דודי הנה בא מדלג על ההרים.
קנמי לך אהובה. פי בא קץ דרורים.

בשיר מופיע מוטיב החיפוש האין סופי וחסר הגבולות. נפש היהודי מחפשת את דודה והיא מוכנה לעוף, לשכון במדבר, ואף להיות מוכה בידי השומרים. כאמור השיר מתבסס על הנאמר בשיר השירים בפרק ה': **"..נפשי יצאה בדברו, בקשתיהו ולא מצאתיהו, קראתיו ולא ענני. מצאני השמרים הסבבים בעיר, הכוני פצעוני; נשאו את-רדידי מעלי, שמרי החמות".**

שוחחו עם התלמידים על עוצמת האהבה והגעגוע של היהודי לאביו שבשמיים, הבאים לידי ביטוי בשיר השירים ובשיר "אעופה אשכונה":

אם-תמצאו את-דודי, מה-תגידו לו
האם תגידו לו שהכוני?
שפצעוני?
לא, אמרו לו רק שחולת אהבה אני.

אהבה זו היא "נשק אהבתו" של עם ישראל להקב"ה והיא "כלי המלחמה" שלו. בעזרתה הוא יכול להתגבר על האויבים, לעמוד בניסיונות ולא ליפול ברוחו מהגלות הארוכה ומהגויים שמכבידים את עלם עליו.

המסע אל המדבר

הציגו בפני התלמידים את הדוגמה הבאה ועוררו אותם לחשוב על משמעות החסר של היהודי. שאלו: אילו היו מבקשים מכם לצאת למסע ארוך במדבר לבדכם, כאשר התנאים אינם פשוטים - המדבר שומם וגדול, ויש בו סכנות רבות ובהן חיות טורפות בלילה, מקורות מים ומזון מועטים ועוד. האם הייתם מסכימים? אילו היו אומרים לכם שבמדבר הזה נמצא מישהו קרוב שנעלם, ואתם מחפשים אחריו זמן רב. האם הייתם מתאמצים יותר? האם יש סיכוי גדול יותר שהייתם מנסים לצאת לדרך, למרות כל המהמורות, הקשיים והסכנות? כן! מדוע? כיוון שיש לכם ייעוד, מטרה. יש תכלית משמעותית לאין ערוך לחיפוש שלכם - מציאת מישהו יקר שנעלם, חלילה.

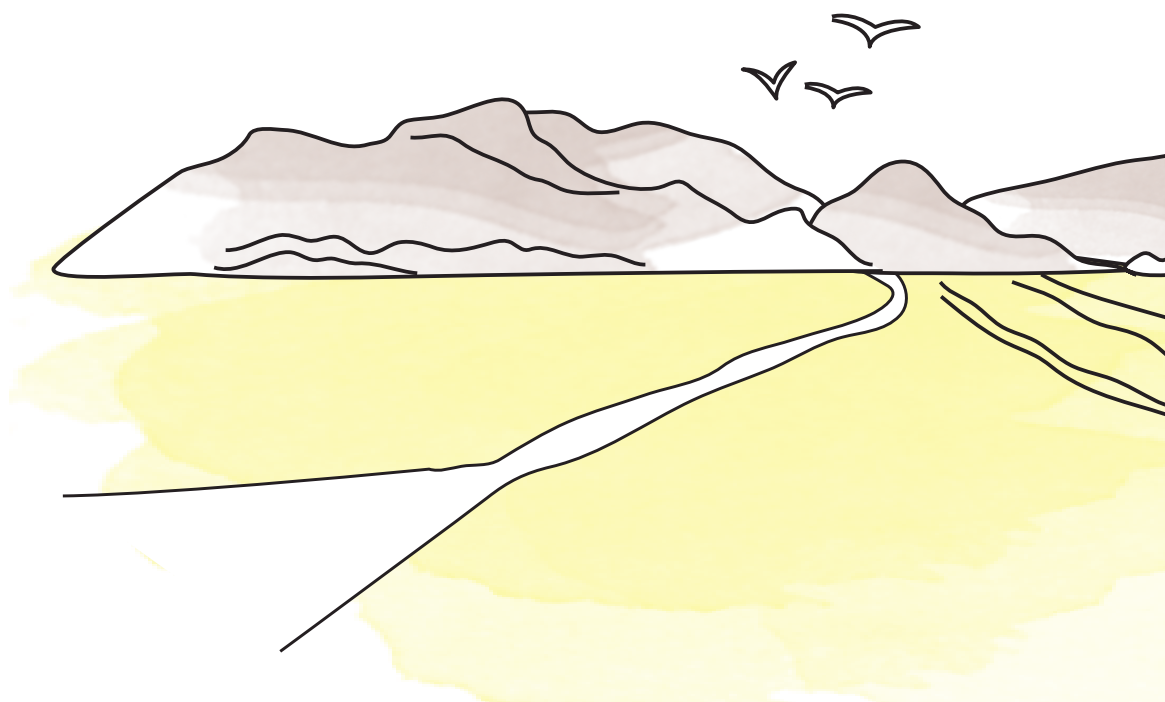
הסבירו לתלמידים כי הדוגמה ממחישה את החיפוש שהמשורר מתאר בשיר. אמנם הגלות הארוכה הרחיקה את עם ישראל מבוראו, אבל ליבו פנימה מלא כיסופים וערגה לשוב אל חיק אביו שבשמיים בגאולה השלמה והנצחית. אהבת העולם הזו היא הנותנת לו את הכוח בעת הניסיונות הפוקדים אותו - לאזור כוחות ולהמשיך להתפלל, לבכות ולבקש את שוב ה', עד שבעזרתו יתברך - יישמע במהרה קול השופר המבשר.

שיבוצים ורמזים תנ"כיים

משוררי ספרד נטו לשזור בשירתם שיבוצים ורמזים תנ"כיים. גם בפיוט "אעופה אשכונה" ניכר השימוש באמצעי לשוני זה. כדי שהתלמידים ילמדו להתבונן בעיון מעמיק יותר באמצעים אלו, הפנו אותם למשימה הבאה:

לפניכם מובאות מן השיר וציטוטים ממקורות שונים (נביאים וכתובים, שיר השירים וכו'). מתחו קו בין הציטוט למובאה הרומזת לתוכנו:

1. "קול דודי... מקפץ על ההרים" (שיר השירים ב, ח) - יצאתי לבקש דודי בין חברים
2. "מצאוני השומרים... הכוני פצעוני" (שיר השירים ה, ז) - זכרתי לך חסד אהבת נעורים
3. "קומי לך רעייתי... ולכי לך" (שיר השירים ב, י) - היכלך אייסד באבני ספירים
4. "כה אמר ה'... זכרתי לך חסד נעוריך" (ירמיהו ו, ב) - נלכדתי במוקש, הכוני השומרים
5. "חשף ה' זרוע קודשו לעיני כל הגויים" (ישעיהו נב, י) - לקבץ פזורים
6. "הנה אנוכי מרביץ בפוך אבניך" (ישעיהו נד, יא) - אחותי רעייתי הנה גואלך בא
7. "ויקבץ נידחינו מבין הגויים" (תפילת מוסף ליו"ט) - חמודה יקרה
8. "בני ציון היקרים המלאים בפז" (איכה ד, ב) - חשוף זרועך

צידה לדרך

למרות הגלות שבאה על חטאינו עדיין מכנה אותנו ה': אחות, רעיה, יחידה, חמודה - כל זאת כי הוא זוכר לנו חסד נעורים.

בסוף הדו-שיח בין הדוד לרעיה נמצא המענה הנכסף: "קומי יחידתי ושובי בתשובה".

**זכרתי לך חסד. נעוריך נעורים. היכלך איסד. באבני ספירים:
קול דודי הנה בא מדלג על הקרים. קומי לך אהובה. פי בא קץ דרורים.**

ביום השני של ראש השנה אנו קוראים בהפטרה מספר ירמיה פרק ל"א.
קראו ציטוטים מתוך הפטרה (ירמיהו פרק ל"א, פסוקים ב-ח) ושוחחו על הרעיונות החוזרים בהפטרה ובשיר "אעופה אשכונה":

**מרחוק ה' נראה לי, ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד.
עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל, עוד תעדי תפוך ויצאת במחול משחקים.
עוד תטעי כרמים בהרי שמרון, נטעו נטעים וחללו.
הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתי מירכתי ארץ במ עור ופסח הרה וילדת יחדו, קהל גדול ישובו הנה.
בבכי יבאו ובתחנונים אובילים אליכם אל נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה, כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא.**

שאלו את התלמידים:

« מדוע קוראים פרק זה בראש השנה? »

« מדוע למרות שחטאנו וגלינו חוזרת ונשנית ההבטחה לגאולה? »

זרקור מוזיקלי

שירה

סגנון מוזיקלי - מזרחי

הנחו את התלמידים להאזין לפתיחה, ובקשו שכאשר ירגישו שהמוזיקה נשמעת מזרחית, יתופפו על ברכיהם לקצב השיר. (למורה: 00:14 בשיר. תחילת הפתיחה אינה מגלה שמדובר בשיר מזרחי. רק כאשר מתחלף קצב התופים, נוספים לו אלמנטים מזרחיים אופייניים.)
שאלו:

« מהם השינויים המוזיקליים שעזרו לכם להרגיש בשינוי? (למורה: הקצב בתופים השתנה, המנגינה מנוגנת בכלי פריטה מזרחי - בוזוקי, וכן הסולם אופייני למוזיקה מזרחית).»

ציורי מילים בשיר

כתבו על הלוח ארבעה אלמנטים מוזיקליים:

1. צליל הנשמע כתרועת שופר
2. צליל של כלי נגינה הדומה לרשרשן
3. סלסול מזרחי
4. מנגינת הפתיחה החוזרת שוב במהלך השיר

חלקו את התלמידים לארבע קבוצות, והנחו כל קבוצה לחפש אלמנט מוזיקלי אחר בשיר.
« הציעו לכל קבוצה להמציא תנועה שהם יבצעו כאשר הם פוגשים את האלמנט 'שלהם' במהלך האזנה לשיר.

« לאחר שכל קבוצה זיהתה את האלמנט 'שלה' בשיר, בקשו מתלמידי הקבוצה להסביר מה לדעתם תפקיד האלמנט בשיר או את הקשר שלו לשיר.

(למורה: דוגמאות לפרשנות -

- הצליל הנשמע כשופר, שהוא למעשה משיכה של צליל בגיטרה חשמלית, יכול להיות אזכור של בוא המשיח בבקשה "לקבץ פזורים".

- הצליל ברשרשן יכול להיות מוסבר בצורך לגוון את המוזיקה, ולצבוע אותה בצבעים מעניינים.

- הסלסול מבטא את האפיון המזרחי של השיר.

- מנגינת הפתיחה החוזרת שוב יוצרת עניין המתבקש לאחר ששמענו רצף של מנגינות זהות.)

השוף זרועך לקבץ פזורים

האזינו לבית המתחיל במילים: "השוף זרועך לקבץ פזורים" (2:44 בשיר).

שאלו:

« מה השתנה במוזיקה בקטע זה?

(למורה: הקצב בתופים פסק בהפתעה.)

« מה התחושה שלכם בעקבות השינוי?

(למורה: הפתעה, רגש של תחינה, תקווה, תפילה. אפשרו לתלמידים לתאר את תחושותיהם במילים שלהם.)

יצירה בעקבות קריאה

יצירת עומק ביצירת אמנות

באמנות, כמו במוזיקה, קיים המושג "טון". במוזיקה - טון הוא מרווח קבוע בין הצלילים, למשל המרווח בין הצליל דו לצליל רה. טון הוא גם מונח נרדף ל"צליל". באמנות טון הוא בהירות או כהות של צבע על סולם הנע מכהה לבהיר או להיפך. בעקבות השיר והמשמעויות שבו ניצור תחושה של "כניסה פנימה", כעין יצירת עומק בצורה מופשטת באמצעות שימוש ב"טונים". המעבר ההדרגתי של הטונים יוצר תחושה זו. כהכנה לכך נתרגל עם התלמידים מעברים הדרגתיים של אפורים באמצעות שימוש באותו העיפרון. תרגיל זה מפתח הבנה ורגישות למעברי טונים עדינים.

מושגים

צבע, טון, גוון

החומרים

בריסטולים צבעוניים ב-5-6 טונים מכל צבע (לדוגמה, צהוב + גוונים שונים של צהוב עד כתום או כל צבע שמשתלב בסקלה זו).

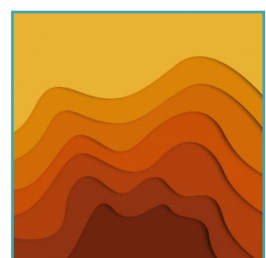
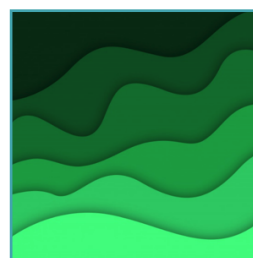
כלים

עיפרון, מספריים.

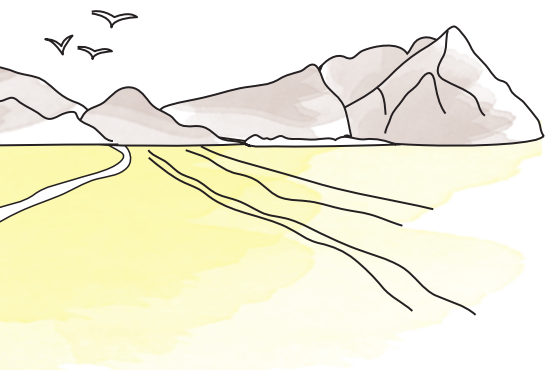
תהליך העבודה

בקשו מהתלמידים:

1. לסדר את דפי הבריסטול הצבעוניים לפי טונים מהבהיר ביותר ועד הכהה ביותר.
2. לשרטט צורה אמורפית על הבריסטול הכי בהיר.
3. לגזור את הצורה.
4. להעתיק את הצורה הגזורה בתוספת של כ-2 ס"מ (עדיף תוספת לא מדויקת המוסיפה עניין ליצירה), על הבריסטול בטון מעט כהה יותר.
5. לגזור את הצורה החדשה, להוסיף שוב כ-2 ס"מ ולהמשיך כך על פי הטונים בצורה הדרגתית של הצבע.
6. להדביק את הצורות אחת מעל השנייה לפי הגודל והטון. שימו לב, הטון הכהה ביותר בתחתית היצירה!!!

תמונות: freepik

אָעוּפֿה אָשְׁכֿנָה

מילים: רבי יצחק אבוחצירא
לחן: מסורת יהודי מרוקו

כלי מוביל

(A) INTRO-GUITAR

Gm $\text{♩} = 100$

5 Fm Gm

9 Gm (B) Cm Gm Cm

13 Cm Bb Ab Gm

17 Gm (C) Cm Gm Cm

21 Cm Bb Ab D7 To CODA Gm

(D) VERSE

25 Gm Cm Gm Cm

אָעוּפֿה אָשְׁכֿנָה נְדוּד וְאַרְחִיקָה

29 Gm Bb Ab Gm

בְּמַדְבָּר אֵלֵינוּ וְאוֹלֵי אַמְצָא דוּד

CHORUS

33 (E) Bb Bb Cm

נֶשֶׁק אֶהְבֵּתוּ בּוֹעֵרָה בְּלִיבִי

2 37 Bb Bb Cm

נֶשֶׁק אֶהְבֵּתוּ בּוֹעֵרָה בְּלִיבִי

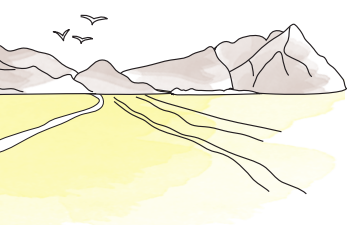
41 Gm Bb Ab Gm

מֵרָה עָלַי נֶפְשִׁי פְּרִידָתוֹ מִיּוֹם

VERSE

45 Gm (F) Cm Gm Cm

אָעוּפֿה אָשְׁכֿנָה נְדוּד וְאַרְחִיקָה

49 Gm Bb Ab Gm
 דוד אמצא ואולי אלינה במדבר

INTERLUDE

CHORUS

53 Ab Bb (G) Eb Bb
 ברה מני יד

57 Bb Cm Eb Bb
 ברה מני יד

61 Cm Gm Bb
 עזבני הלך

VERSE

65 Ab Gm (H) Cm
 אני גם ואלכה אשכונה אעופה

69 Gm Cm Gm Bb
 נדוד וארחיקה במדבר אלינה ואולי

73 Ab Gm D.S. AL CODA
 אמצא דוד

CHORUS

3

75 (D) Eb Bb Bb Cm
 חשף זרועך לקבץ פזורים

79 Eb Bb Cm
 חשף זרועך לקבץ פזורים

83 Gm Bb Ab Gm
 הרם ודגלך ישעך קץ גלה

VERSE

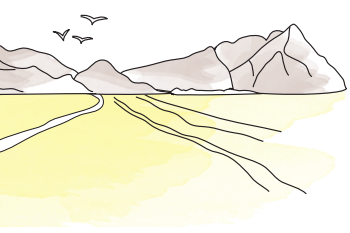
87 Gm Cm Gm Cm
 אשכונה אעופה נדוד וארחיקה

91 Gm Bb Ab Gm
 דוד אמצא ואולי אלינה במדבר

(J)

INTERLUDE

95 Gm Cm Gm Cm

95 Gm Cm Gm Cm

99 Gm Bb Ab Gm

VERSE

103 Gm (P) Cm Gm Cm

אעופה אשכונה נדוד וארחיקה

107 Gm Bb Ab Gm

במדבר אלינה ואולי אמצא דוד

4

(D)

INTERLUDE

111 Gm Gm Ab

115 Fm Gm

119 Gm (M) Ab

123 Fm

125 Gm (N) Cm Gm Cm

אעופה אשכונה נדוד וארחיקה